

SIDOROV V.

Kharkiv National University named after VN Karazin, Ukraine

SOME METHODS FOR FORMING CROSS-CULTURAL COMPETENCY OF FUTURE FACULTIES IN THE FIELD OF TOURISM

The article describes the methods for forming the cross-cultural competence of future specialists in the field of tourism, namely: case study, Brainstorming, moderation, SWOT-analysis method, "Cultural Capsule of the Country", Storytelling, "Babylon", "The World Café". These methods are methods of group work with students. The process of cross-cultural training of students of the specialty "Tourism" involves the use of a set of these methods. An integrated combination of these methods will create an author's methodical system for the formation of cross-cultural competence of students. The use of these methods will promote the development of students' ability to cross-cultural communication in the area of future professional activities, skills of cross-cultural communication, skills and abilities to use native and foreign languages as a means of communication with representatives of different cultures. Such a system of work with students will help create the conditions for students to master the specifics of cross-cultural relations, obtain information available to representatives of another culture, the use of all available means of broadcasting, overcoming cross-cultural conflicts.

Key words: *cross-cultural competence, tourism, specialist, cross-cultural training, method, group work*

Стаття надійшла до редакції 12.04. 2018 р.

УДК 37.018.1:378.6:616-057.875:614.254.3:613

ЄВГЕНІЯ СКРІННІК

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава

ФАМІЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ЦІННОСТЕЙ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ

Висвітлено значення фамілогічного підходу у процесі підготовки майбутніх сімейних лікарів до професійної діяльності. Визначено особливості формування цінностей здорового способу життя студентів-медиків. Розкритий зміст понять «фамілогія», «сімейні цінності», «цінність здоров'я особистості», «цінності здорового способу життя». Визначено мету і завдання фамілогічного підходу у формуванні цінностей здорового способу життя майбутніх сімейних лікарів.

Ключові слова: фамілогія, фамілогічний підхід, цінність здоров'я, цінності здорового способу життя, майбутні сімейні лікарі, навчально-виховний процес, професійна підготовка

На сучасному етапі реформування системи освіти в Україні, важливе місце посідає виховання патріотизму, звернення до самобутності українського народу, використання засобів української етнопедагогіки. Особливої уваги заслуговує професійна підготовка студентів-медиків, зокрема майбутніх сімейних лікарів. Сучасний сімейний лікар має стати достойним взірцем, своєрідним еталоном, власним прикладом втілювати принципи деонтології, превентивної медицини, основ здорового способу життя, фізичної рекреації та валеології, бути надійним помічником та радником для своїх пацієнтів. Ураховуючи те, що сімейний лікар працює безпосередньо з родиною, вважаємо доцільним забезпечити вивчення студентами-медиками основ фамілогії та української етнопедагогіки в цілому.

Аналіз публікацій виявив, що проблеми реформування системи охорони здоров'я та професійної підготовки майбутніх сімейних лікарів розглядалась у роботах Т. Бахтеєвої (2010); О. Гиріної, В. Сірик, Н. Горобець та Т. Калюжної (2010); В. Лазоришинця, М. Банчука та В. Волосовець (2008); Б. Лемішко (2009); В. Лехана, Г. Слабкого та М. Шевченко (2009) та інших вітчизняних і зарубіжних дослідників. Але проблема використання сучасних педагогічних підходів, зокрема фамілогічного, у контексті дослідження вивчена недостатньо.

Метою статті є обґрунтування фамілогічного підходу як складової навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутніх сімейних лікарів.

Досвіду підготовки майбутніх сімейних лікарів присвячено значну кількість наукових робіт, у яких зазначається, що сімейний лікар повинен бути кваліфікованим лікарем-універсалом, що вмело оперує теоретичними знаннями та практичними навичками діагностування по всім розділам медицини, здатним надати першу медичну допомогу, лікування, забезпечити профілактику, крім того бути консультантом, інтегратором проблем пацієнтів, посередником між усіма спеціалістами та пацієнтом (Лехан та ін., 2009).

Майбутній сімейний лікар повинен володіти високими моральними якостями, стійкою системою цінностей, принципами гуманізму та деонтології. Рівень організації навчально-виховного процесу має важливе значення у формуванні морального обліку майбутнього сімейного лікаря. Наряду із проблемами удосконалення підготовки майбутніх сімейних лікарів по дисциплінам зі спеціальності та практики повинно стояти завдання підвищення рівня духовно-морального виховання, зокрема виховання цінностей здорового способу життя (Сорокіна та ін., 2011).

У даному дослідженні звертаємося до надбань української народної фамілогії – однієї із складових етнопедагогіки, що включає емпіричні педагогічні знання, навички, досвід етносу стосовно процесу формування моральних цінностей, зокрема цінностей здоров'я та здорового способу життя, виховання підростаючого покоління, в умовах сім'ї. Своєрідний комплекс надбань родинного, громадянського, трудового, етичного, естетичного, фізичного виховання українського народу, має втілюватися у навчально-виховній системі та сприяти становленню освіченої, інтелігентної особистості майбутнього сімейного лікаря (Сорокіна, 2011).

Педагогічна галузь людських знань – одна з найдавніших, за часи свого існування вона увібрала в себе багатотисячолітній досвід навчання й виховання підростаючих поколінь. Оновлений погляд на педагогічну науку і навчально-виховний процес дає можливість виділити та обґрунтувати нові педагогічні підходи.

Сутність фамілогічного підходу полягає в орієнтації процесу підготовки на формування у студентів-медиків системи традиційних сімейних духовно-моральних цінностей здоров'я та здорового способу життя, що визначають їхнє ставлення до родини, сімейного виховання, встановлення зв'язку та взаємодії «сімейний лікар - родина».

Впровадження фамілогічного підходу в процес становлення майбутнього сімейного лікаря в ході професійно-педагогічної підготовки – це цілеспрямований, систематичний рух через пізнання, ціннісне осмислення й оцінку до творчого перетворення знань з української народної фамілогії, основ сімейного виховання, християнської етики, здатності до передачі цінностей здорового способу життя пацієнту та його родині у цілому. Основним завданням фамілогічного підходу є активізувати процес формування сімейних цінностей, зокрема цінностей здоров'я та здорового способу життя у родині, у майбутніх сімейних лікарів. У наш час спостерігається стрімкий процес девальвації сімейних цінностей, які у житті кожної людини повинні виступати своєрідним орієнтиром, безпосередньо впливати на формування характеру, принципів, звичок, особистісних та професійних якостей. Тому виховання зазначених цінностей надзвичайно актуальна проблема, що потребує особливої уваги, адже саме цінності стають пріоритетними у процесі формування особистості майбутнього сімейного лікаря.

Виховання високого рівня духовно-моральної культури, стійкої системи цінностей здорового способу життя майбутніх сімейних лікарів засобами фамілогії, стають нагальною потребою та умовою корекції навчально-виховного процесу реформування сучасної системи освіти в цілому.

Однією із головних цінностей людини є здоров'я. Саме цінність здоров'я визначає можливість людини реалізувати свої прагнення, як особисті, так і соціальні. Здоров'я інтегрує у собі такі складові, як духовну, фізичну, психічну (розумову) та соціальну (суспільну). Усі ці складові невід'ємні одна від одної, тісно пов'язані та тільки в сукупності визначають стан здоров'я особистості, тобто це поняття не зводиться тільки до фізичного стану – відсутності хвороби (Хоменко, 2011).

У процесі формування індивідуальної свідомості цінність феномену здоров'я полягає у тому, що воно є об'єктом інтересів людини та виконує роль орієнтиру в предметній та соціальній дійсності. Здоров'я як цінність індивідуальної свідомості виконує роль цілепокладальної основи практичних відносин стосовно її діяльності та оточуючого середовища.

У наслідку формування суспільної свідомості цінність здоров'я може виступати як ідеальна цінність здорового способу життя (Сорокіна та ін., 2011).

Рівень розвитку культури здоров'я та здорового способу життя обумовлює формування у майбутніх сімейних лікарів системи ціннісних орієнтацій, які знаходяться у певній ієрархічній структурі, що у свою чергу виконує регулюючу функцію у життєдіяльності людини.

Фамілогічний підхід сприятиме розвитку духовності особистості майбутнього сімейного лікаря. Духовність – одна з головних складових характеристик культури особистості та являє собою найвищу ступінь емоційно-морального розвитку людини, гармонійний синтез його ідеалів із суспільними цінностями та високоморальними вчинками, основою яких є любов та служіння людям, постійне прагнення до самовдосконалення (Хоменко, 2011).

Фамілогічний підхід у процесі формування цінностей здорового способу життя майбутніх сімейних лікарів спрямовують освітній процес на усвідомлення студентом-медиком традиційних сімейних духовно-моральних цінностей здоров'я та здорового способу життя, що визначають його ставлення до родини, способів взаємодії та впливу на пацієнтів з метою профілактики, лікування та корекції способу життя у напрямку здоров'язбереження, фізичної рекреації та фізичного виховання.

Сімейні цінності в контексті дослідження визначено як культивовану в соціумі сукупність позитивних уявлень про сім'ю, що зумовлює вибір сімейних цілей, способів організації життєдіяльності та взаємодії; під сімейними духовно-моральними цінностями розуміються світоглядні уявлення і моральні установки, засновані на прийнятому в суспільстві розумінні інституту сім'ї, відносин людей у сім'ї, відповідальності шлюбної і сімейної поведінки людини, що забезпечують культурне й демографічне відтворення нації і держави, фізичне та духовне здоров'я членів сім'ї (любов, віра, щирість, вірність, взаємоповага, самопожертва, взаємна турбота, теплота сімейних відносин, спільність сімейних цілей, відповідальність, праця, свобода, патріотизм) (Сорокіна, 2011).

Результатом формування цінностей здорового способу життя майбутніх сімейних лікарів визначено готовність забезпечувати аксіологічну взаємодію з пацієнтами, яку потрактовано як доцільно спроектований і цілеспрямовано організований процес формування ціннісно-виховних відносин співробітництва суб'єктів взаємодії:

з етнопедагогічних позицій – володіти історичними відомостями щодо виникнення української етнопедагогіки; розкривати основні поняття української етнопедагогіки; характеризувати фамілогію як науку про досвід створення та розвитку української сім'ї; пояснювати сутність духовно-морального фамілогічного аспекту і зв'язки фамілогії з вихованням цінностей здоров'я та здорового способу життя у родині;

з позицій єдності традиційних і сучасних цінностей способу життя сім'ї – знати традиційні для української культури сімейні цінності; розкривати зміст ціннісних взаємин; характеризувати уклад сімейного життя і моральні взаємини в сучасній українській сім'ї; пояснювати цінності сучасного українського суспільства й особливості виховання дитини в українських родинах; усвідомлювати здоров'я особистості як традиційну сімейну духовно-моральну цінність; пояснювати значення досвіду виховання дбайливого ставлення до здоров'я у родині; знати традиційні народні способи збереження здоров'я; пояснювати значення цінності здорового способу життя; характеризувати сучасне життя молодих сімей та їх відношення до здоров'я; знати критерії оцінки способу життя; пояснювати значення досвіду виховання сімейних духовно-моральних цінностей; ознайомитися з творами В. Сухомлинського та А. Макаренка, що присвячені родинному вихованню та сімейним цінностям;

з точки зору народознавства і родинних цінностей – усвідомлювати значення здорового способу життя подружжя для народження здорової дитини; розкривати специфіку здорового способу життя та його вплив на народження дитини; характеризувати стан репродуктивного здоров'я сучасної української молоді; володіти навичками ведення здорового способу життя; вивчити та усвідомити основні поняття та принципи фізичної рекреації; розкривати зміст поняття «сімейне дозвілля»; пояснювати значення праці та відпочинку для життєдіяльності родини; знати форми дозвілєвої діяльності сім'ї та види відпочинку; уміти планувати та організувати власну дозвілєву діяльність;

з позицій дитинознавства – пояснювати, як зацікавити дитину заняттями фізичною культурою; розкривати значення ранкової гімнастики та фізкультхвилинки; називати фізичні якості, фактори їх розвитку та удосконалення; пояснювати користь активного відпочинку, вплив на фізичне здоров'я та емоційний стан членів родини; пояснювати значення дбайливого ставлення до здоров'я; визначати адекватні фізичні навантаження;

з точки зору сімейної деонтології – пояснювати значення відповідальності в сім'ї для безпечної життєдіяльності її членів; розкривати значення якісного харчування для підтримки і розвитку здоров'я членів родини; знати специфіку дотримання гігієнічних вимог під час приготування страв; розкривати особливості приготування дієтичних страв; уміти складати меню і готувати найпростіші страви; розкривати зміст понять «культура споживання»; знати гігієнічні вимоги до місця проживання сім'ї.

Отже, фамілогічний підхід у процесі формування цінностей здорового способу життя майбутніх сімейних лікарів має особистісно зорієнтовану педагогічну сутність, яка виявляється в конструюванні освітньо-виховного процесу відповідно до освітніх орієнтирів (нормативних вимог) суспільства, цілей та змісту навчання у вищій школі. Вихідними положеннями фамілогічного підходу мають стати: забезпечення розвитку і саморозвитку особистості майбутнього сімейного лікаря; якомога повна реалізація здібностей студентів та розвиток їхніх морально-духовних цінностей; особистісно зорієнтована організація змісту освіти, її засобів і методів.

Метою і результатом формування цінностей здорового способу життя майбутніх сімейних лікарів засобами фамілогічного підходу є компетентність як стійка особистісна та професійна властивість, що формує індивідуальне сприйняття світу, широке використання суб'єктного досвіду в інтерпретації та оцінці

фактів, явищ, подій навколишньої дійсності на основі особистісно значущих сімейних духовно-моральних цінностей і внутрішніх настанов.

Фаміліогічну компетентність майбутнього сімейного лікаря тлумачимо як єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення професійної діяльності з метою пропагування здорового способу життя у родині, впровадження технологій здоров'язбереження та фізичної рекреації.

Отже, на основі теоретичного аналізу філософської, педагогічної, медичної, психологічної, літератури визначено стан розробленості проблеми дослідження. Пропонований науково-педагогічний підхід до формування цінностей здорового способу життя майбутніх сімейних лікарів передбачає сформованість у студентів-медиків традиційної для нашого народу системи ціннісних орієнтацій, які задають спрямованість інтересам і прагненням особистості, ієрархію індивідуальних переваг, мотиваційну програму діяльності і, в кінцевому підсумку, визначають рівень готовності сімейного лікаря до реалізації принципів здорового способу життя у родині.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у вивченні таких науково-педагогічних підходів як аксіологічний та деонтологічний у процесі формування професійних якостей майбутніх сімейних лікарів.

Список використаних джерел

- Бахтеєва Т.Д. Реформування системи охорони здоров'я й медичної освіти / Т.Д. Бахтеєва // Проблеми сучасної медичної науки та освіти. – 2010. – №1. – С. 4–8.
- Вища медична освіта України на сучасному етапі / В.В. Лазоришинець, М.В. Банчук, О.П. Волосовец [та співавт.] // Проблеми сучасної медичної науки та освіти. – 2008. – №2. – С. 5–10.
- Гиріна О.М. Доцільність реформування амбулаторно-поліклінічної системи та переходу до практики сімейного обслуговування населення / О.М. Гиріна, В.О. Сірик, Н.М. Горобець, Т.І. Калюжна // Сімейна медицина. – 2010. – №3. – С. 10–15.
- Здоров'я як цінність людини та складова культури [Електронний ресурс] / Ю. С. Хоменко // Філософія. Грані. – 2011. – № 4 (78). – С. 60–62. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Grani/2011_4/15.pdf
- Лехан В.М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: Український вимір / В.М. Лехан, Г.О. Слабкий, М. В. Шевченко. – К., 2009. – С. 3.
- Сорокіна Є. О. Народна фаміліогія у формуванні сучасної української родини / Є. О. Сорокіна // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць / Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ, 2011. – Вип. LV. Ч. II. – С. 236–239.
- Сорокіна С. І., Тесленко О. І., Сорокіна Є. О. Роль викладача у формуванні здорового способу життя студентів-медиків: матеріали Всеукр. навч.-метод. конф. [«Формування здорового способу життя студентів-медиків засобами освіти»]. (Полтава, 2011 р.). – С.81–82.
- Управління підготовкою фахівців сімейної медицини [Електронний ресурс] / Б. Лемішко // Науковий вісник. – 2009. – Вип. 3. Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/visnik3/fail/+Lemishko_B.pdf

References

- Bakhteyeva T.D. Reformuvannia systemy okhorony zdorovia y medychnoi osvity / T.D. Bakhteyeva // Problemy suchasnoi medychnoi nauky ta osvity. – 2010. – №1. – S. 4–8.
- Vyshcha medychna osvita Ukrainy na suchasnomu etapi / V.V. Lazoryshynets, M.V. Banchuk, O.P. Volosovets [ta spivavt.] // Problemy suchasnoi medychnoi nauky ta osvity. – 2008. – №2. – S. 5–10.
- Hyrina O.M. Dotsilnist reformuvannia ambulatorno-poliklinichnoi systemy ta perekhodu do praktyky simeinoho obsluhovuvannia naseleння / O.M. Hyrina, V.O. Siryk, N.M. Horobets, T.I. Kaliuzhna // Simeina medytsyna. – 2010. – №3. – S. 10–15.
- Zdorovia yak tsinnist liudyny ta skladova kultury [Elektronnyi resurs] / Yu. S. Khomenko // Filosofiia. Hrani. – 2011. – № 4 (78). – S. 60–62. – Rezhym dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Grani/2011_4/15.pdf
- Lekhan V.M. Stratehiia rozvytku systemy okhorony zdorovia: Ukrainyskyi vymir / V.M. Lekhan, H.O. Slabkyi, M.V. Shevchenko. – K., 2009. – S. 3.
- Sorokina Ye. O. Narodna familohiia u formuvanni suchasnoi ukrainскоi rodyny / Ye. O. Sorokina // Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu: zb. nauk. prats / Slov'ian. derzh. ped. un-t. – Sloviansk, 2011. – Vyp. LV. Ch. II. – S. 236–239.
- Sorokina S. I., Teslenko O. I., Sorokina Ye. O. Rol vykladacha u formuvanni zdorovoho sposobu zhyttia studentiv-medykiv: materialy vseukr. navch.-metod. konf. [«Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia studentiv-medykiv zasobamy osvity»]. (Poltava, 2011 r.). – S.81–82.
- Upravlinnia pidhotovkoiu fakhivtsiv simeinoyi medytsyny [Elektronnyi resurs] / B. Lemishko // Naukovyi visnyk. – 2009. – Vyp. 3. Rezhym dostupu: http://www.lvivacademy.com/visnik3/fail/+Lemishko_B.pdf

SKRINNIK YE.

Higher State Educational Establishment of Ukraine «Ukrainian Medical Stomatological Academy», Poltava, Ukraine

FAMIOLOGICAL APPROACH IN FORMING THE OF VALUES OF A HEALTHY LIFESTYLE OF FUTURE APPROACH IN VALUES OF FUTURE FAMILY DOCTORS

The significance of the familial approach in the process of preparing future family doctors for professional activity highlights in the article. The peculiarities of the formation of the values of healthy lifestyle of medical students are determined. The content of the concepts «family», «family values», «value of personal health», «values of healthy lifestyle» is revealed. The purpose and tasks of the familial approach in forming the values of a healthy lifestyle of future family doctors are determined. On the basis of theoretical analysis of philosophical, pedagogical, medical, psychological, literature, determined the state of development of the research problem. The proposed scientific and pedagogical approach to the formation of the values of a healthy lifestyle of future family doctors involves the formation of medical students of the traditional system of value orientations for our people, which specify the orientation to the interests and aspirations of the individual, the hierarchy of individual preferences, the motivational program of activity and, ultimately, determine the level of readiness of the family doctor to implement the principles of healthy lifestyle in the family.

Key words: *family, famiological approach, value of health, values of a healthy lifestyle, future family doctors, educational process, vocational training.*

Стаття надійшла до редакції 30.03. 2018 р.

УДК 378.17 378.124

ЛЕСЯ СОЛОВЕЙ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕНІ ХІМІЇ

Обґрунтовано пріоритетність питання формування ключових компетентностей студентів природничих спеціальностей у процесі фахової підготовки, пошук оптимальних форм та методів організації навчання хімії у виші. Проаналізовано форми організації навчання хімії, які відіграють першочергове значення у формуванні математичної, природничо-наукової та екологічної грамотності, уміння навчатися протягом життя, інформаційно-цифрової, соціальної і громадської компетентностей. Найбільш ефективними у розвитку ключових компетентностей, визначено такі форми та методи навчання хімії, як кейс-метод, розв'язування задач, проектно-технологічна діяльність, самостійна робота студентів.

Ключові слова: фахова підготовка вчителя, ключові компетентності, вчитель природничих дисциплін, форми організації навчання, компетентність в природничих науках, математична грамотність.

Постановка проблеми. Важливим завданням сучасної вищої школи є оновлення освітнього процесу відповідно до вимог суспільства та сьогодення. Особливого значення набуває формування у майбутніх педагогів ключових компетентностей, визначених у концепції Нової української школи: спілкування державною мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентність в природничих науках і технологіях, уміння навчатися протягом життя, соціальні та громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і здорове життя. Формування їх у студентів природничих спеціальностей здійснюється процесі фахової підготовки. Пошук оптимальних форм, методів та засобів формування ключових компетентностей у студентів при вивченні природничих дисциплін є важливим завданням нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема компетентнісного підходу у підготовці майбутніх учителів природничих спеціальностей висвітлена у дослідженнях Н. Бібік, В. Веденського, О. Вознюк, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторського, С. Кубіцького. Психолого-педагогічні проблеми професійної